

Julkishankinnat ja palvelutyöntekijän työehdot ja -olot

Apulaisprofessori Satu Pyöriä
tutkijat Tiia Kekola, Ville-Aleksi Valli, Niklas Mäkinen
yliopistonlehtori Pasi Pyöriä (@tuni.fi)
Työelämän tutkimuskeskus WRC, Tampereen yliopisto

Sosiaalipolitiikan päivät 2025

Hanke: Kilpailutetut palvelut ja työn laatu, 2024 - 2026

- Tutkimme teknisten, hallinnollisten ja kiinteistönhuoltopalveluiden hankinta-/kilpailutusprosesseja ja työn laatua tilaajien, tuottajien ja henkilöstön näkökulmista.
- Aineistona noin 35 johtajan, asiantuntijan ja työntekijän haastattelut tilaaja- ja tuottajaorganisaatioista sekä työntekijäliitoista. Lisäksi Tilastokeskuksen työolotutkimus sekä Tilastokeskuksen yritys- ja työntekijärekisterit.
- Tutkimuksella tuotetaan uutta tietoa palveluhankinnoista **henkilöstön työn laadun kannalta**.
- Tutkimuksen toteuttaa Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus (WRC).
- Hanke on Työsuojelurahaston rahoittama.

Työsuojelurahasto
Arbetarskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

Työn laadun ulottuvuudet

Työn sisäinen laatu: taidot,
autonomia ja sosiaalinen tuki

Terveys ja turvallisuus

Työn ja muun elämän tasapaino
(työajan pituus, aikataulutus,
intensiteetti)

Työsuhteen vakaus ja
kehitysmahdollisuudet

Palkan oikeudenmukaisuus

Julkisten hankintojen sääntely

- Kansainvälinen sääntely: ILO:n yleissopimus (ks. Bruun 2025), EU:n hankintadirektiivi
- Suomi: Hankintalaki, Tilaajavastuulaki
- Suosituksia ja muotoiluja sosiaalisten näkökohtien huomioinnista: EU, Hankinta-Suomi, “Kriteeripankki”
  - Vaativaa asiantuntemusta, hiljaista tietoa ja tasapainottelua hankintaprosessien ja valvonnan äärellä.

Työehtojen sääntelyn “perälautana” työehtosopimukset ja työlainsäädäntö.

Julkishankinnoissa voi huomioida sosiaalisia näkökohtia

- Palveluhankintoja voivat ohjata myös sosiaaliset näkökohdat. Hankehaastatteluissa ilmeni, että julkishankinnoissa sovelletaan Kriteeripankkia ja muodostetaan myös itse erilaisia hankinnan ehtoja. Sosiaalisia näkökohtia koskevat ohjemateriaalit ovat kuitenkin useimmiten suositustasoisia.
- Käytössä myös niin kutsuttu ”code of conduct”, jonka soveltaminen on pelkkiä suosituksia tarkemmin määriteltä. Kyseiset ehdot on laadittu valtiovarainministeriön toimeksiannosta. Hankinta-Suomi on julkaissut kyseiset [vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteet](#).
- Code of conduct -termillä tarkoitetaan **ei-velvoittavia eettisen toiminnan periaatteita**, mutta käytännössä tilaaja-asiantuntijat kertoivat sopimukseen kirjatusta, tuottajia velvoittavista käytänteistä. Code of conduct -tyyppiset vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteet on tarkoitettu ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien turvaamiseen.
- Haastateltavien mukaan hinnalla kilpailuttaminen on selkeämpää kuin laatuseikoilla, koska jälkimmäisiä on vaikeampi määritellä ja tilata. Myös työntekijöiden työn laadun seurannan toteutuminen koettiin hankalaksi ja muutoin kuin hinnalla kilpailuttaminen epävarmaksi. Myös Bruun (2025) kiinnittänyt huomiota siihen, että laatua pidetään hankalana hankkia, mutta ei suosita asian sivuuttamista vaikeuden vuoksi.

Esityksessä

- Analyysi julkishankintojen sääntelystä hankittavan palvelutyön työn laadun kannalta.
- Hankkeen haastatteluaineistossa 35 osallistujaa yksilö- ja ryhmähaastattelutilanteissa tilaaja- ja tuottajaorganisaatioista julkiselta ja yksityiseltä sektorilta, sekä ammattiliittojen edustajia:
  - Tilaajajohtajia ja hankinta-asiantuntijoita
  - Tuottajaorganisaatioiden johtajia ja luottamushenkilöitä
  - Ammattiliittojen asiantuntijoita
  - Työntekijöitä.

Ei keinoja tukea pieniä tuottajia

- H: "Onks teil mitään keinoja suosia paikallisia? Tai suosia järjestötoimijoita tai?"
- V1: "Ei sitä saa sanoo. Mutta **keinoja on** [naurahduksia]."
- V2: "No se **ei oo laillista**."
- V1: "Nii. Et tavallaan ne keinot on sellasia, että ne puetaan laillisuuden kaapuun." *Julkinen tilaaja*
- "Hankintalaki muutenkin, niin se on kyllä semmoinen kirous, sanon suoraan, että itse kanssa kävin sitä kurssia, että siellähän on ne ylätasot, mitä ei saa ylittää, mutta sitten ne huomaa, että **ne voi tehdä** niitä tytäryhtiöitä tavallaan sinne, ja sitten se raha siellä pyörii mukavasti." *Ammattiliiton asiantuntija*

Hankintalaki 1 luku 1 osa 2 § Lain tavoitteet

"Hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että **pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti** muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin."

Laki ei tue oman tavoitteensa edistämistä. Keinojen arviointi?

Valintavaiheen pakollisia kriteerejä käytetty peiteltysti suosimaan paikallista toimittajaa – valintavaihe säännelty tiukasti; ainoastaan niitä toimijoita saa sulkea pois, jotka eivät pysty toimittamaan hankinnan kohdetta (Barnard 2017). **Onko näin Suomessa? Kyseinen tutkimus Briteistä.**

Ei riittäviä poissulkuperusteita

- "Kerran julkiset hankinnat pääs Aku Ankkaan, [...] et **Karhukopla voitti tarjouskilpailun.** Hankintalain nää **avoimuuden ja tasapuolisen syrjimättömän kohtelun periaatteet** on sellaset, että kuka tahansa voi jättää tarjouksen. Ja se on **väylä päästä, tulla sellasia toimijoita markkinoille, jotka ei ehkä yksityisessä markkinassa jopa pääsis niin helposti.** [...] Sieltä tulee semmosta epätervettä markkinalle, joita joututaan sitte julkisessa hankinnassa vähän yrittää suitsia. Ja se ei oo ihan helppoo näitten periaatteitten voimassa ollessa." *Julkinen tilaaja*
- "Just yhdessä rakennuskisassa [...] just ennen päätöksentekoa, ku epäilytti hirveesti, ni pyyettiin avaamaan kamera, ni se oli semmonen koppi, missä savu leijaa ja semmonen harvahammasukko veti kessua ja vierellä oli semmonen ukko, joka oli tatuoitu joka suuntaan asti [...]. Ni siin oli sit aa, okei, että nyt ollaan ihan jännässä maailmassa. [...] Ja sit sun **pitäs luottaa papereihin. Tai sit niiltä kysytään ESPD-lomakkeessa, et oletko terroristi. Ja sitte terroristi tietenki vastaa, että olen** [naurahtaa]. Et se juridiikka tavallaan, yritetty hoitaa asioita, mut niil ei tosias-, sä et voi luottaa siihen, että oikeesti se on hoidettu. Ni sit sun pitää hakee eri kautta niitä tuloksia." *Julkinen tilaaja*
- **Vasta rikostuomiot muodostavat poissulkuperusteita, mutta "Lainvoimaisen tuomion saamisessa kestää ikuisuus."**
  - **Ulossulkuperusteeksi aiempi tuottajan luottamuksen rikkominen tai epäeettinen toiminta?**

Säätelyn hengen vastaista työvoiman käyttöä

"Hankintalaki se, mikä kans haastaa, et meillähän ei oikeen oo mitään mahollisuutta siihen työsuhteen muotoon liittyen asettaa oikeen mitään vaatimuksia, ellei sitä nyt sitte jotenkin todella selkeesti saada kytkettyä siihe hankinnan kohteeseen ja sitä kautta ollaan sitte ongelmassa, jos siihen puututaa. [...] Ja tän kanssa ollaan nyt paljon me organisaationa kipuiltu, kun tää kevytyrittäjäjyys on tullu nyt yhä enenevissä määrin näille palvelualoille, ehkä jopa sellasille aloille, missä niitä nyt ei tyypillisesti oo aiemmin siihen törmätty."

Hankinta- ja tilaajavastuulain termistö nojaa työsuhteisen työn teettämiseen. Lakien ilmaukset kuitenkin implisiittisiä: esim. viitataan tes:n noudattamiseen. Eksplisiittisesti muuna kuin palkkatyönä teettämistä ei kielletä.

Viimeistään alihankkijat teettävät työtä (yksin)yrittäjillä

"Sama on alihankintaa, [...] et ihan ne kriittisimmät tehtävät voidaan edellyttää, et ne tuottaa tää pääasiallinen sopimuskumppani, mutta **alihankinta on periaatteessa hankintalain ja oikeuskäytännön näkökulmasta aina pakko mahdollistaa.** "

Laeissa ei poikkeusta alihankkijoiden kohdalla työsuhteisen työvoiman käytön suhteen.

"Tällä hetkellä kiinteistöpalvelualalla ei oo työehtosopimusmääräyksiä esimerkiksi hankinta-asioihin tai mahdollisiin just alihankintaketjutuksiin tai niitten valvomiseen. Esimerkiks liiton työntekijällä olis oikeus työpaikalla vieraillessaan nähdä se alihankintaketju ja kuka siellä on se vastaava ja vastuullinen ja mitenkä se ketju ja porras muodostuu. [...] Rakennuspuolella on." *Työntekijäliiton edustaja*

Tarvittaisiinko rakennusalaan verrattavaa sääntelyä tuottajan velvollisuudesta tuntea tilaussopimuksilla työssä olevan koko alihankintaketjun toimijat ja varmistaa, että työntekijät ovat tarvittavien vakuutusten kattamia (vrt. Tilaajavastuulaki 2 §, 5 a §)?

Kevytyrittäjän riitautettava oma asemansa?

- "Palveluntuottajan toimesta katsottu, että he [kevytyrittäjät] ei ole työntekijöitä. [...] Ku me ei voida tähän puuttua, vaan [...] nimenomaa työntekijöitten lähtee siitä haastaa [...] että **se kevytyrittäjä riitauttais sen asian** ja veis sen eteenpäi ja kertos, et ei hän ole oikeesti kevytyrittäjä, hän on tosiasiallisest työsuhteessa tähän työnantaajan. [...] Pitäs lähtee sieltä sitte työntekijäpinnasta, **että siihen saatas se tuomio**, jollon sitte tosiaan oikeus ilmottaa, että kyllä vaan, että kyse on siitä, että heidän pitäs olla työsuhteessa, eikä heitä voida käyttää tämmösenä kevytyrittäjinä."

Julkinen tilaaja

- **Liittojen kanneoikeus?**

”Yt:t” työvoiman käytön muotona

- ”Alalla on opittu yt-neuvottelulogiikka tai mekaniikka, että kun näyttää ettei kohde jatku niin tulee yt:t. Sitä on opittu käyttämään välineenä työvoiman tasaamiseen.” *Siivouksen lähiesihenkilö / luottamushenkilö*
- ”Työsuhteet eivät ole määräaikaaisia, asiakassopimukset ovat määräaikaaisia. Jos asiakas sanoo sopimuksen irti, meillä aloitetaan muutosneuvottelut ja voidaan irtisanoa kohteessa työskentelevä työntekijä.” *Siivouksen lähiesihenkilö / luottamushenkilö*
- **Yt:t ovat toki laillisia, mutta .. ?**

Työsuhteiden muoto & hintakilpailu

"Hankintalakiha velvottaa meitä myös tarkastamaa liian alhasta hintaa [...] mut esimerkiksi tässä oli nyt se ongelma, että kun **kaikki muutki käytti kevytyrittäjyyttä, nii se ei mitenkään erottunu sieltä, se oli ihan, tavallaan markkinahinnalla tuottavat sitä palvelua**, nii meil ei oo sit oikeen sitä kautta siihen keinoon myöskään puuttua, et se ei... sitä ei voida katsoa liian alhaseksi hinnaksi." *Julkinen tilaaja*

Kilpaillulle alalle muodostuu uusi kestämatön minimi"markkinahinta", jossa "alin" hinta ei enää voi olla poissulkuperuste.

Vrt. hallitusohjelman hankintalakireformin perusteluina "toimivat markkinat" – kestämatön hintakilpailu > työntekijöiden ansiokehitys?

Hintakilpailu pakottaa alentamaan palvelutyön hintaa

- *"Kun se tarjouspyyntö on niin fakta, että jos se asia ei siitä löydy tai se on kaksi euroa kalliimpi kuin toinen, niin siinä ei ole mitään kiertämistä. Että se on niin lukkoon lyöty."* Yksityisen tuottajayrityksen johtaja
- **Hinta- ja laatujuuston salliminen kohtuullisissa rajoissa?**

Sektorierot

- "IT-palvelui[ssa] kilpaillaan työvoimasta, [...] on työvoimapulaa. [...] Ollakseen kilpailukykyisiä, heidän täytyy olla [...] moderneja suhteessa työntekijöihin ja tämmösiin työelämän joustoihin ja etuihin, mitä sillä alalla on. [...] tavallaan **sisäänleivottuna** [...] **työntekijälähtöisyys**." *Julkinen tilaaja*
- Vs. Siivous: "Niin se täl alal on ollu aina, et tää on ollu niin jotenki aliarvostettuu. [...] On ollu tosi paljon muissa yrityksissä, työntekijöitä on käytetty hyväks, palkat on siel minimitasolla, koulutusta ei oo vaadittu, nii tää ala on jotenki jääny semmoseen kuoppaan." *Lähiesihenkilö*
- **Työehtojen kehitys työvoimapulan varassa?**

... Vai maahanmuuttajatyövoiman varassa?

- ”Kaksilla työsopimuksilla pelaaminen”:
  - työnantaja esittää Migrille työsopimuksen, jossa työluvan edellyttämät tunnit
    - > työ lupa myönnetään
    - > työntekijän työsopimuksessa voi olla jotain muuta
  - > työntekijä voi työskennellä vain tietyllä toimialalla (saatavuusharkinta)
  - > työntekijän täytettävä tulorajat.
- **Aiempi tutkimus (Heuni) ja tämä hanke osoittaa tarvetta työlupaa Suomesta hakevien perustavanlaatuiselle tiedottamiselle**
  - 1) työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista,**
  - 2) toimialaa edustavista liitoista ja paikallisista luottamushenkilöistä.**
    - **Velvoite työnantajille, Migrille, työsuojelulle vai kenelle?**

Niklas Bruun (2025) Promoting collective bargaining in public procurement: social clauses and the way forward. Brussels: ETUI.

5.1 Need for clarification

There is a need for clarifications and changes to Directive 2014/24/EU regarding the promotion of collective bargaining and the use of labour clauses in public contracts. The background behind this demand cannot be disputed. Too often, public contracts are awarded only on the basis of the lowest price. Too often, operators that apply a collective agreement are disadvantaged. Too often, companies that do not respect workers and trade union rights, including the right to organise and to collective bargaining, are still awarded public contracts. Too often, contracting authorities do not include in the public procurement process criteria or conditions related to respect for the right to collective bargaining. Too often, progressive contracting authorities that would like to promote collective bargaining through public procurement face legal uncertainty and refrain from taking any risks.

ILO:n yleissopimus 94 – Labour Clauses (Public Contracts) Convention, 1949 (No. 94)

- Suomi ratifioinut 1951
- Taattava työntekijälle toimialalla vahvistettu palkka, työajat ja muut työehdot
  - TES:n
  - välimiesmenettelyn
  - kansallisten lakien ja asetusten perusteella (artikla 2).
- Jos em. sääntelyä ei ole, taattava lähintä toimialaa vastaavat ehdot.
- "Central government level"
  - > valtion tilaajana tekemät sopimukset vähentyneet (Bruun 2025, 14)
- 2. The competent authority shall determine the extent to which and the manner in which the Convention shall be applied to contracts awarded by authorities other than central authorities. (Article 1, 2.)

Bruun (2025): 23–24

- **"The fundamental ILO conventions should always be respected in the context of public procurement [...] it could be made clear that it is mandatory to include respect of the right to collective bargaining and of the right to organise:**
  - In the contract notice
  - and as obligatory performance conditions", incl. "explicit requirements regarding equality or equal pay."
- **Julkishankintoihin mukaan työehtolausekkeita “social clauses”?**
- **Jos maassa/alalla ei ole kollektiivista sopimusta, hankinnassa voi tehdä selväksi, että järjestäytyneet yritykset eivät ole kilpailutuksissa heikommassa asemassa.**
- **Tai yksinkertaisemmin: "It should be sufficient for exclusion if an employer or an employer association does not bargain in good faith but refuses to take part in constructive social dialogue" (Bruun 2025, 17).**
  - **Vähimmäispalkkadirektiivi vahvistaa tarvetta saada tuettua järjestäytymistä.**

Koonti nykyisen sääntelyn ongelmista

- Lailliset **keinot tukea pienten ja keskisuurten yritysten** osallistumista?
- Lailliset keinot tukea reiluja työehtoja tarjoavien yritysten osallistumista?
- Miten estää ei-toivotut toimijat? Poissulkeminen edellyttää tuomioita.
- Liian alhainen markkinahinta:
  - Pitäisikö tilaajalla olla tarjouskilpailun voittajan valinnassa harkintavaltaa ilman tarkkoja eurorajoja?
  - Miten parantaa työehtoja kestävämmän "minimimarkkinahinnan" aloilla? Nyt tingitään työtunneista
  - Jatkuvat yt:t
- Tilaajavastuulaki mainitsee eksplisiittisesti eri työvoiman käyttömuodoista vain vuokratyön. Työtä teetetään kuitenkin:
  - yleisesti erilaisilla palkkatyösuhteilla (osa-aika, määräaika, nollatunti, runkosopimus, vuokra)
  - itsensä työllistäjien työnä – mikä selvästi nykyisen sääntelyn vastaista. Tulisiko eksplisiittisesti kieltää työn teettäminen muuna kuin palkkatyönä?
- Tilaajavastuulaki sääntelee erikseen vain rakennusalaan. Tulisiko laajentaa kaikille aloille?
- Laatustandardien määrittely tilaajien puolelta:
  - Social clauses – Bruun 2025
  - Työntekijöiden koulutusvelvollisuus?

Pohjoismaissa työpolitiikan pitkäaikaisena tavoitteena ollut korkea työn laatu? Julkishankinnoilla ei tähdätä korkeaan työn laatuun

- Suomalaisen työelämän laatua kehitetty ohjelmallisesti vuosikymmenten ajan – hallitusohjelmat, parhaillaankin käynnissä TYÖ2030.
  - Työn arjen laatua ei voi priorisoida hankinnoissa. Seurauksena työn laadun ohjaamisen "eroosio" ja hankinnan kohteena olevan työntekijän altistuminen jälleen työmarkkinoiden riskeille uudella tavalla.
- Työn laadun *high road* -strategia (Carré ym. 2012) on myös kilpailu- ja tuottavuusstrategia – mutta ei työvoimaintensiivisessä palvelutyössä?
- Ulkomaisen, haavoittuvan työvoiman osuus palvelutyössä kasvaa
  - Väärinkäytökset, niiden ehkäisy vaikeaa (HEUNI 2024).
- Palvelujen ostaja ei voi ulkoistaa työnantajavastuuta; vaadittava samoja menettelyjä ja yhteiskuntavastuuta joita vaatii itseltään työnantajana (PAM 2012).

Yleissitovien työehtosopimusten oloissa (Bruun 2025, 16)

- verrattain hyvät edellytykset työehtojen noudattamiselle julkishankinnoissa
- Suomessa muista maista poikkeava "riski" siitä, että työnantajat pyrkisivät sopimaan paikallisella tasolla muun kuin luottamushenkilön kanssa
- Yleissitova tes ei estä tilanteita, joissa "tuottaja tai alihankkija ovat velvollisia noudattamaan tes:ä, mutta eivät tee näin"
- Tarvitaan
  - sosiaalisia lausekkeita
    - Use of ID cards, documentation of subcontractors, commitments to set up compliance with social partners and labour inspectorates, prohibition of payments in cash
  - pakollisia poissulkuperusteita.

Keskustelua

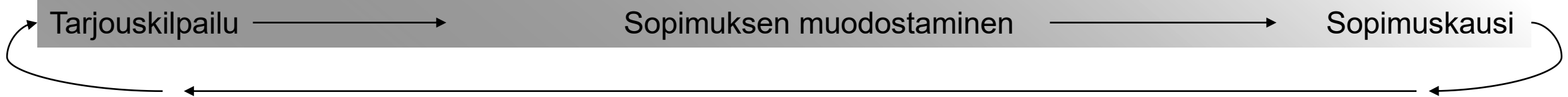
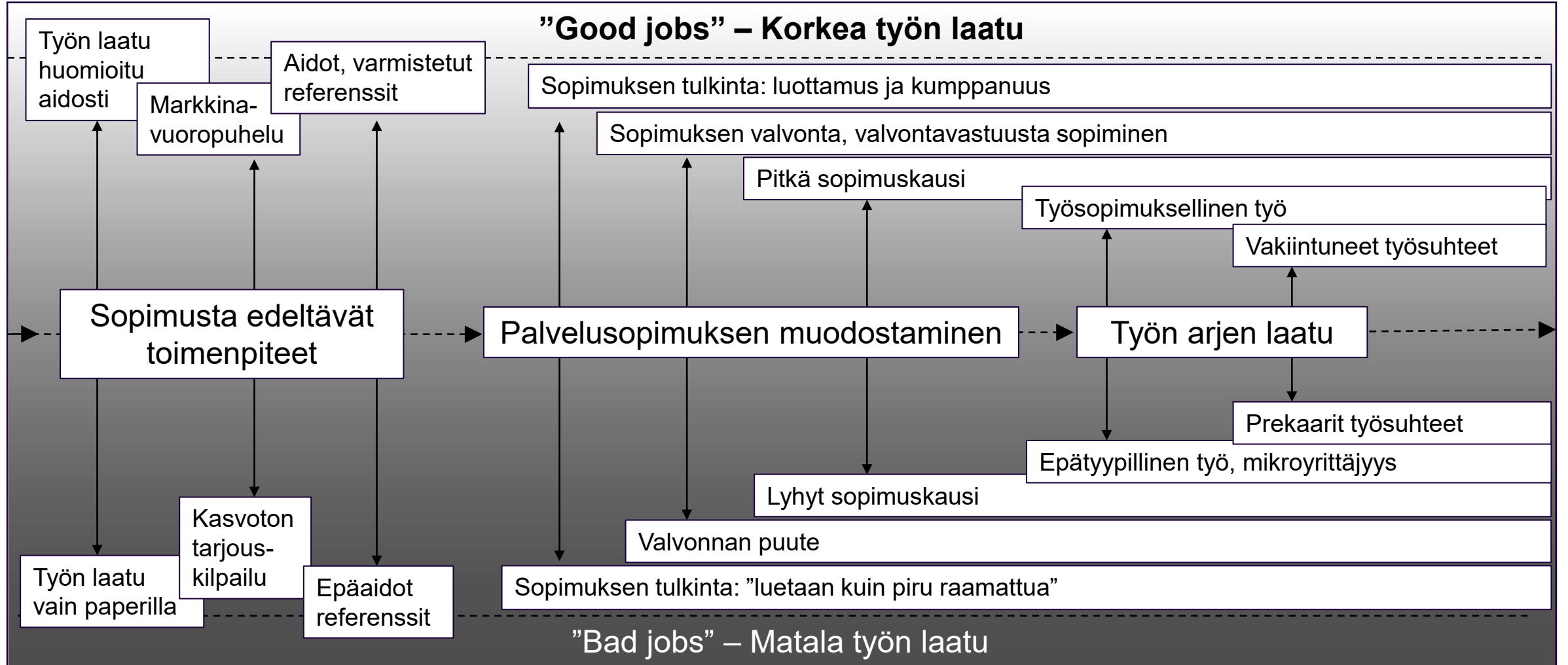
- Julkishankintojen volyymi 50 mrd euroa vuodessa pelkästään Suomessa; osana tätä palvelutyö (muut hankinnan tyypit: tavarahankinnat, urakat).
- Julkisten toimintojen hankkiminen markkinoilta markkinoiden edistämistä, tavoitteena vähentää julkisia menoja ja alentaa verotusta (Béland & Mandelkern, 2024).
- Onko julkisen tehtävä tuottaa markkinoita yrityksille - vai turvata kansalaisia markkinoiden riskeiltä etuuksin ja palveluin (Busemeyer & Thelen, 2020)?
- Lakiin perustuvat palvelut muodostavat "houkuttelevan ja vakaan investointiympäristön" voittoa tavoitteleville isoille yrityksille (Svallfors & Tyllström, 2019).
  - Hankkiminen vaativaa asiantuntijatyötä – kohteena usein matalapalkkainen palvelutyö
  - Ongelmana monopolisoituminen, vrt. Ruotsin koulutusbisnes (Svallfors & Tyllström, 2019).
- Yritystoimijoiden strateginen lobbaus:
  - "julkinen palvelutuotanto tehotonta"
  - omien laatukriteeristöjen "institutionalisointi", mikä edistää yritysten itsensä pärjäämistä palveluhankinnoissa (Svallfors & Tyllström, 2019).
- Vähitellen muodostuu "polkuriippuvuuksia", kun tuottajayritysten valta "institutionalisoituu": regulointimahdollisuudet heikkenevät (Busemeyer & Thelen, 2020), julkinen, asiakkaiden ja työntekijöiden mielipide muuttuu (Svallfors & Tyllström, 2019) ja paluu julkiseen omaan tuotantoon voi olla vaikeaa.

Keskustelua

Valtion tukema markkinoistuminen yhdessä tavoitteelliseen pyrkimykseen pienentää työvoimakustannuksia kytkeytyvät lisääntyvään sosiaaliturvan tarpeeseen työssäkäynnin aikana, työssäkäyvien köyhyyden kasvuun sekä tätä myötä syventävät työmarkkinoiden eriarvoisuutta ja vastakkainasettelua (O'Connor 2017; ks. Béland & Mandelkern 2024).

Samaan aikaan valtiot kiristävät työttömän työnhakijan velvollisuuksia. *Samat* laadultaan heikkenevästä palvelutyöstä kärsivät työntekijät ovat myös kiristyvän aktivoinnin kohteina. Näin hyvinvointivaltiot ovat alkaneet paradoksaalisesti tuottaa duunareilleen uutta luokkakuria. (Umney et al., 2018.)

Asenteet hankintojen sosiaalisia näkökohtia ja lausekkeita kohtaan muutoksessa - "in support of common societal goals" (Barnard 2017) – tilanne nykysääntelyn varassa kuitenkin kestämaton.

Kirjallisuus

- Catherine Barnard (2017) To Boldly Go: Social Clauses in Public Procurement, Industrial Law Journal 46, 2, 208–244, <https://doi.org/10.1093/indlaw/dww036>
- Béland, D. & Mandelkern, R. (2024) Ideas and the changing relationship between states and markets in social policy: A review essay. International Journal of Social Welfare, 34:e12701.
- Bruun N. (2025) Promoting collective bargaining in public procurement. Social clauses and the way forward. Brussels: ETUI.
- Busemeyer, M. R., & Thelen, K. (2020) Institutional sources of business power. World Politics, 72(3), 448–480.
- Eskelinen, T. & Ryyänen, S. & Tuomaala, M. 2019. Kilpailutus ja osallisuuden rakenteelliset ehdot siivoojien arjen työelämässä. Sosiologia 56(1): 60–78.
- Hankinta-Suomi. 2024. Vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma. Ohjelmakauden 2024-2027 toimenpidesuunnitelma. Julkaistu 6 / 2024. [Vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma Hankinta-Suomi](#) (viitattu 12.9.2025).
- Heikkilä, J. & Jääskeläinen, A. & Karttunen, E. & Lintukangas, K. 2024. Julkisen hankinnan muutos: Hintakeskeisyydestä yhteiskunnallisen arvon luontiin. Tampere: Tampereen yliopiston Johtamisen ja talouden tiedekunta, Tuotantotalous.
- Janssens, J. G. & Carron, D. 2018. Performance-based contracts – setting the scene. Teoksessa: Janssens, J. ym. Performance-Based Contracts (PBC) for Improving Utilities Efficiency. 2018. ProQuest Ebook Central.
- Munne, R. 2017. Innovatiiviset julkiset hankinnat. Kannustimet hyödyttävät sekä tilaajaa että toimittajaa. Julkisten hankintojen neuvontayksikkö, JHNY. [Kannustimet hyödyttävät sekä tilaajaa että toimittajaa | Hankinnat](#) (viitattu 17.9.2025)
- Niemelä, J. & Kalliola, S. 2008. Ei yksin palkasta. Työelämän tutkimus 6(3): 239–250.
- Saastamoinen A., Sahamies, L.; Jääskeläinen, J. ja Vanonen, A. (2025) Julkisten hankintojen järjestäminen kunnissa, Katsauksia 1/ 2025. Helsinki: Kilpailu- ja kuluttajavirasto. [Julkisten hankintojen järjestäminen kunnissa \(Katsauksia 1/2025\) - Kilpailu- ja kuluttajavirasto](#)
- Svallfors, S., & Tyllström, A. (2019) Resilient privatization: The puzzling case of for-profit welfare providers in Sweden. Socio-Economic Review, 17(3), 745–765.
- Umney, C., Greer, I., Onaran, Ö. & Symon, G. (2018) The state and class discipline: European labour market policy after the financial crisis. Capital & Class, 42(2), 333–351.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2017. Tuloksellisuustarkastuskertomus: Julkisten hankintojen innovatiiviset toimintamallit. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 8/2017. Helsinki: Lönnberg print & promo.

Sosiaalisten näkökohtien huomioiminen julkishankinnoissa - *Työntekijöiden osallistaminen*

- Työn kilpailuttaminen ja ulkoistaminen voi vaikuttaa heikentävästi kokemukseen työn arvostamisesta (Eskelinen ym. 2019, 75) sekä vahvistaa pelkoa työehtojen heikkenemisestä (Niemelä & Kalliola 2008, 244). Työn laadun näkökulmasta on tärkeää, että työntekijällä on osallistumismahdollisuus työnsä suunnitteluun ja organisointiin, myös organisaatiotasolla.
- Työntekijöiden lakisääteinen hallintoedustus yrityksissä “romahtaa”, kun jokin palvelu siirretään julkiselta taholta yksityisen tuottamaksi. Näin työntekijät *eivät pääse pienissä palveluntuottajaorganisaatioissa vaikuttamaan oman työnsä tekemisen ehtoihin samalla tavalla kuin palvelun tilaajan palveluksessa ollessaan.* (Lafuente 2025.)
- Hankkeessa havaitsimme, että tuottajaorganisaatioiden **työntekijöiden osallistamista** tarjousprosesseihin hyödynnettiin niukasti. Tarjousvaiheessa työn mitoittamiseen ja sen suorittamiseen vaadittavan ajan ja resurssin arvioimiseen osallistuivat *asiantuntijastatuksella ja päällikköasemassa* olevat henkilöt, mutta **eivät käytännön työn tekijät**. Näin esimerkiksi työn mitoituksessa ei huomioitu työtä käytännössä tekevien asiantuntijuutta ja ymmärrystä työn suorittamiseen liittyvistä käytännön seikoista (*työhön käytettävän ajan määrittely, kohteen erityispiirteet tai haasteet*).

Kehittämisehdotus

Palvelun tuottajaorganisaation henkilöstön osallistaminen kilpailutusprosessiin ja sopimustenaikaiseen tilaajan ja tuottajan yhteistyöhön aina, kun hankinnan kohteena on palvelutyö.

Ehdotamme hankinnoissa sosiaalisia näkökohtia edistäväksi käytännöksi sitä, että tuottajayritykset ilmoittaisivat tilaajalle henkilöstöä edustavan yhdyshenkilön. Tämä yhdyshenkilö olisi mukana kaikissa sopimusvaiheissa tarjouksesta seurantaan ja myös tilaajan tavoitettavissa organisaation muiden edustajien ohella. Yhdyshenkilö voisi olla tuottajaorganisaation työntekijöiden keskuudestaan valitsema henkilö, joka voi olla samalla myös luottamushenkilö tai mahdollisesti työsuojeluvaltuutettu.

Asenteet hankintojen sosiaalisia lausekkeitä kohtaan muutoksessa

- "in support of common societal goals" (Barnard 2017)

- Brittiläinen paikallisviranomaislainen alkoi edellyttää kaikilta tuottajilta:
  - UK:n "living wage" maksamista, ml. alle 25-v.
  - Riittävän henkilöstömäärän turvaamista, henkilöstön identiteetin saattamista tilaajan tietoon, henkilöstön koulutusvelvollisuutta (osuus, työnantajakoulutus)
  - Että nollatuntisopimuksia ei käytetä
  - Että työlainsäädäntöä noudatetaan sekä tuottajan että alihankkijan sopimuksissa mitä tulee palkallisen lomaan ja työturvallisuuteen.
  - Että tuottajalla ei ole verorikkomuksia tai sosiaaliturvamaksujen laiminlyöntejä
  - Että yli 50-vuotiaista ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien korkeammasta osuudesta saa lisäpisteitä; uusista rekryistä väh. 10 % yli 50-vuotiaita
  - Lisäpisteitä myös tuottajille, jotka tunnistavat ammattiliitot (mikä tukee työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta)
  - Että missään tuotteissa, joita tuottaja ostaa, ei ole käytetty lapsityövoimaa.
- Suurin osa sopimuksen "kannustimia", osa suoraan lainsäädäntöön kytkeytyviä, osa lain minimin ylittäviä (esim. UK Living wage), osa 'lisä'edellytyksiä.

Liitot ja julkishankinnat (Barnard 2017)

- Valmisteluvaihe:

- Markkinavuoropuhelu on liitoille mahdollisuus tarkistaa, miten "social value" muotoillaan hankintailmoituksessa.

- Technical Specification Stage:

- Työehtosopimustason tarkentaminen siitä, mitä tarkoitus tuottaa, "characteristics of a works, service or supple' & minimum specifications, esim. työturvallisuuteen, vähemmistöryhmien rekrytointiin liittyen

- Valintavaihe:

- Sosiaalisten näkökohtien täyttämisen arviointi, työolojen kohdalla esim. tuottajan henkilöstön koulutus, haavoittuvien työmarkkinaryhmien inkluusio, ulossulkuperusteiden arviointi

- Tuotantovaihe:

- Sosiaalisten näkökohtien täyttämisen arviointi: työntekijöiden koulutus, terveys ja turvallisuus, inkluusio, alihankittujen palveluiden valvonta: alihankkijan edustajien yhteystiedot työehto-osapuolille

Mittarit

- Miten ankkuroida luottamus ja kumppanuus **konkreettisiin käytäntöihin**, ja **miten mitata käytäntöjen toteutumista** (työn laadun näkökulmasta)?
- Kriteerejä ja hyviä käytäntöjä koskevia suosituksia on, haastatteluissa miellettiin että tilaa mielekkäiden mittareiden tarkasteluun esim. kerran vuodessa olisi
- Mittarit voivat olla tuottajien omia. Ei standardia. Luotetaanko näihin liikaakin?
- Tavoitteena oltava realistinen resursointi mittaamiseen ja seurantaan
- Palkkiot ja sanktiot kumppanuusmallin edistäjinä?
- Ammatillinen täydennyskoulutusvaatimus sopii julkishankintojen kriteeriksi

Kehittämisehdotus: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö Eurofoundin moniulotteisen työn laadun (job quality) mittariston hyötykäyttö julkishankinnoissa tuottajan henkilöstökyselyihin perustuvissa mittauksissa.

[Kriteeripankin työhyvinvointi-kriteerin \(Vastuullisuustavoite: Työllistäminen, ihmisoikeudet ja oikeudenmukaiset työolot\)](#)

kiinnittäminen työn laatu -mittareihin. Aikaa myöten standardoitu mittaamisen tapa tuottaisi toimialoittaisia vertailuarvoja, joihin tuottajien olisi hyvä yltää.

Tuottajat voisivat sitoutua henkilöstön työn laadun mittaamiseen seurantamittauksin palvelusopimusten aikana. Henkilöstökyselyjen tulosten arviointi osana sopimusseurantaa yhteistyössä tilaajan kanssa.